

Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
AMICUS EUROPAE

„BIULETYN OPINIE”

Nr 33/2010

Somalia: polityczne, społeczne i gospodarcze skutki upadku państwa

Arkadiusz TOŚ

Warszawa, 15 października 2010 roku

Uwagi wstępne

Kontynent afrykański, zajmujący drugie pod względem powierzchni miejsce spośród wszystkich kontynentów, pozostaje najmniej ustabilizowanym politycznie terytorium świata. Sytuacja ta jest funkcją wielu zmiennych, zarówno zależnych, jak i niezależnych. Celem nakreślenia ogólnego obrazu sytuacji spośród tych pierwszych wymienić należy zróżnicowanie etniczne i religijne narodów zamieszkujących kontynent, przyjmowane w przeszłości orientacje współpracy z centrami siły w społeczności międzynarodowej oraz zapóźnienia w realizacji procesów modernizacyjnych po zakończeniu procesów dekolonizacji kontynentu. Spośród zmiennych o charakterze niezależnym wymienić należy brak wpływu narodów Afryki na proces kształtowania granic państwowych podczas procesów dekolonizacji oraz traktowanie kontynentu afrykańskiego jako jednego z obszarów ścierania się interesów wielkich mocarstw w okresie zimnej wojny. Ten ostatni czynnik należy rozpatrywać w kontekście znaczenia państw tzw. Rogu Afryki¹, który geopolitycznie definiowany jest jako obszar zajmowany przez takie państwa jak: Sudan, Etiopia, Erytrea, Dżibuti i Somalia². Proces kształtowania się niepodległości tych państw był i jest bardzo burzliwym, a zdaniem D. Gemechu jest procesem jeszcze niezakończonym³.

Sytuacja taka jest właściwa także Somalii, jednemu z państw konstytuujących Róg Afryki. Praca niniejsza stanowi próbę syntetycznego ukazania skutków konfliktów zbrojnych będących udziałem tego państwa od roku 1960, kiedy państwo to uzyskało niepodległość i stało się jednym z podmiotów prawa międzynarodowego⁴. W niniejszej pracy autor przedstawi główne determinanty oraz przebieg konfliktów zbrojnych, będących udziałem Somalii, z uwzględnieniem konfliktów wewnętrznych oraz konfliktów dwustronnych w szerszej perspektywie państw Rogu Afryki. Analizie poddane zostaną również skutki konfliktów, z uwzględnieniem podziału na skutki polityczne, gospodarcze i społeczne.

Przyczyny konfliktów

W zakresie genezy konfliktów zbrojnych i krwawych wydarzeń z udziałem Somalii należy dla celów niniejszej analizy dokonać podziału na konflikty wewnętrzne, o skomplikowanym podłożu etnicznym, z uwzględnieniem roli podziałów plemiennych w społeczeństwie somalijskim i

¹ Zob. szerzej na temat strategicznego znaczenia Rogu Afryki dla geostrategii wielkich mocarstw: W. Lizak, *Kuba a Róg Afryki*, [w:] *Kuba i Afryka. Sojusz dla rewolucji*, red. M. Gawrycki, W. Lizak, Warszawa 2006, s. 289-293; *Róg Afryki – historia i współczesność*, red. J. Mantel-Niećko, M. Ząbek, Warszawa 1999, *passim*.

² Wyżej wymienione państwa konstytuują „mały” Róg Afryki. Poprzez dodanie dwóch państw: Kenii i Ugandy obszar ten określa się mianem „wielkiego” Rogu Afryki. Zob. szerzej na ten temat: D. Gemechu, *Konflikty w Rogu Afryki: geneza, przebieg i skutki*, [w:] *Z problemów społeczno – politycznych Afryki subsaharyjskiej*, red. A. Żukowski, 2004, s. 39.

³ D. Gemechu, *dz. cyt.*, s. 40.

⁴ 20 czerwca 1960 r. rząd Wielkiej Brytanii proklamował niepodległość Somali Brytyjskiego, a 11 dni później Somali Brytyjskie i Włoskie połączyły się w jedno państwo o nazwie Republika Somalii. Prezydentem niepodległego państwa został Aden Abdullah Osman Daar. Zob.: I. Orłowska, *Historia Somalii do 1991 roku*, [w:] *Róg Afryki – historia i współczesność*, red. J. Mantel-Niećko, M. Ząbek, Warszawa 1999, s. 298-300.

uwzględnieniem strategicznych interesów wielkich mocarstw w regionie, zwłaszcza w okresie zimnej wojny oraz konflikty dwustronne z państwami sąsiednimi, których główną przyczyną były roszczenia terytorialne. Problematyka tych konfliktów zostanie przedstawiona w dalszej części opracowania, głównie w zakresie ich przebiegu i rezultatów.

Jedną z najpoważniejszych przyczyn konfliktów zbrojnych w Rogu Afryki jest skomplikowana mozaika etniczna i religijna narodów zamieszkujących to terytorium⁵. Na tle innych państw regionu Somalia wyróżnia się jednolitym składem pod względem narodowościowym i religijnym. Podawane w tej materii dane empiryczne wskazują, iż w 1983 r. ok. 98% ludności Somalii stanowili Somalijczycy. Pozostałe ok. 2% ludności stanowili osiedleni tu kupcy i rzemieślnicy, pochodzący głównie z państw arabskich, Pakistanu, Indii i Wybrzeża Suahili⁶. W roku 2009 proporcje te kształtowały się odpowiednio na poziomie 85% i 15%⁷. Skład narodowościowy w tej materii jest jednak determinowany poprzez podział ludności somalijskiej na sześć zespołów rodowych: Dir, Darod, Issak, Hawija, Digil i Rahanwejn, zorganizowanych w przeszłości w postaci luźnych konfederacji. Czynnikiem spajającym Somalijczyków jest świadomość wspólnego pochodzenia, ale wyżej wymienione grupy klasyfikowane są dodatkowo w dwie odrębne części. Pierwsze cztery zespoły rodowe zaliczane są do pasterskiej grupy Saamale, a dwie ostatnie tworzą rolnicy Saab. Podziały te determinują różny poziom solidarności grupowej w czasie wojen rodowych, a rywalizacja na tym tle była charakterystyczna dla społeczeństwa somalijskiego już w okresie przedkolonialnym. Obecnie podziały te na nowo zyskują na sile, zwłaszcza gdy wzbogacone zostaną o elementy ideologii politycznej⁸.

Drugim czynnikiem sprzyjającym konfliktom w regionie jest fakt zamieszkiwania przez Somalijczyków całego obszaru Półwyspu Somalijskiego, od zatoki Tadzura w Dżibuti na północy, do rzeki Tana w Kenii na południu (patrz: mapa 1). Sprawia to, iż Somalijczycy są także obywatelami innych państw niż Somalia⁹. W Dżibuti Somalijczycy stanowili w 1987 r. ok. 67,7% ogółu ludności¹⁰, w 1991 r. ok. 61,7%¹¹, a obecnie stanowią 60% ogółu ludności¹². Czynnikiem ten nabiera szczególnego znaczenia, gdy rozpatruje się go przez pryzmat postulatów powstania „Wielkiej Somalii”.

⁵ B. Ziolkowski, *Konflikty zbrojne we współczesnej Afryce. Stan obecny na tle historycznym – zarys*, Toruń 2002, s. 45-50.

⁶ M. Ząbek, *Zróżnicowanie etniczne*, [w:] *Róg Afryki – historia i współczesność*, red. J. Mantel-Niećko, M. Ząbek, Warszawa 1999, s. 61; *Dżibuti – Erytrea – Etiopia – Somalia. Struktura i konflikty etniczne*, „Sprawy Narodowościowe” 1995, nr 2, s. 212.

⁷ Spośród nie-Somalijczyków największą grupę stanowi ludność Bantu oraz grupa 30 tys. osób pochodzenia arabskiego. Zob.: *The World Factbook*, strona internetowa Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA), <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html> [21 marca 2010 r.].

⁸ M. Ząbek zwraca w tej materii uwagę na fundamentalizm islamski. Zob.: M. Ząbek, *dż. cyt.*, s. 61-63. Por.: H. McFerson, *Rethinking Ethnic Conflict: Somali and Fiji*, „American Behavioral Scientist” 1996, vol. 40, no. 1, s. 19-20. Z kolei D. Gemechu zwraca uwagę na dyskryminujące traktowanie ludności północnej części Somalii w czasach rządów M. S. Barre. Szerzej: D. Gemechu, *dż. cyt.*, s. 51.

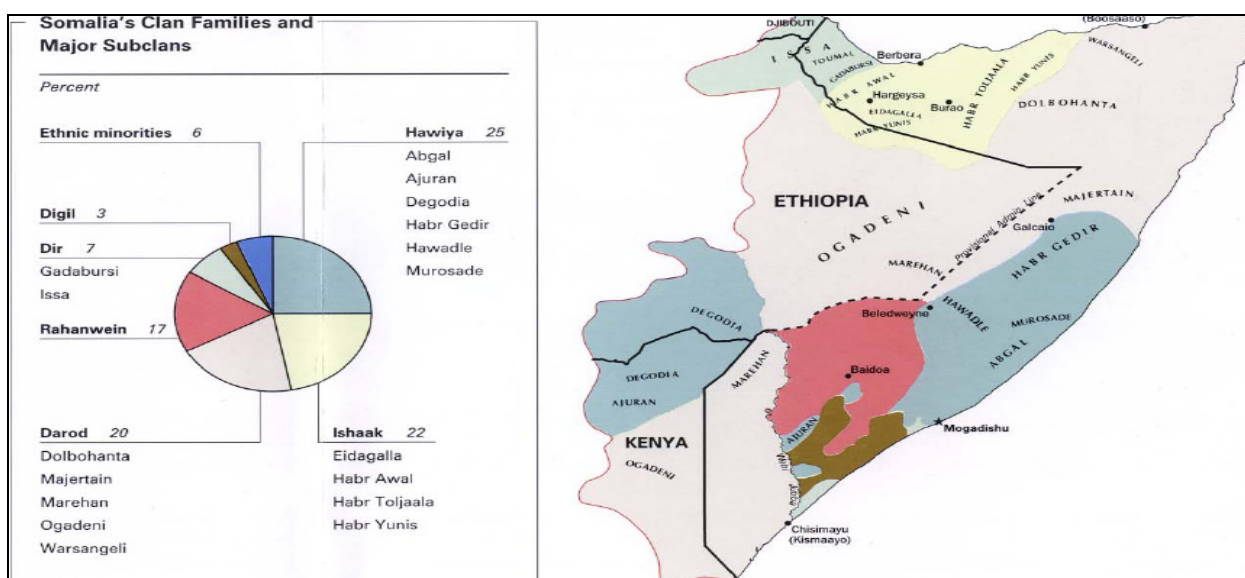
⁹ M. Ząbek, *dż. cyt.*, s. 61.

¹⁰ Tamże, s. 63.

¹¹ *Dżibuti...*, s. 211.

¹² *The World Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/dj.html> [21 marca 2010 r.].

Mapa 1. Terytorialne rozmieszczenie klanów i subklanów somalijskich

Źródło: Strona internetowa University of Texas Libraries, (http://www.lib.utexas.edu/maps/africa/somalia_ethnic92.jpg) [21 marca 2010 r.].

Kolejnym czynnikiem konfliktogennym był brak uznania przez Somalię zasady nienaruszalności granic państwowych w Afryce, powstałych po procesie dekolonizacji, która to zasada legła u podstaw funkcjonowania Organizacji Jedności Afrykańskiej (OJA)¹³. W efekcie już na początku lat 60. Somalia zaczęła wysuwać roszczenia terytorialne względem Etiopii (terytorium Ogadenu), Kenii (północ państwa) i Dżibuti. Doprowadziło to do otwartych wojen granicznych z Etiopią i Kenią. Konflikty te zostały zażegnane przez OJA, ale jak pisze B. Ziółkowski „nie rozwiązało to jednak istoty sporu”¹⁴. Problemy te na nowo odżyły w stosunkach somalijsko – etiopskich, czego skutkiem była tzw. Wojna Ogadeńska z lat 1977-1978.

Wojna Ogadeńska

Konflikt somalijsko - etiopski był funkcją kilku czynników. Po pierwsze, głównym źródłem sprzeczności w regionie stała się polityka Somalii nakierowana na realizację idei „Wielkiej Somalii”, której teoretycznych podstaw dostarczał nacjonalizm somalijski (pansomalizm). Zakładał on zjednoczenie w jednym państwie wszystkich ziem zamieszkałych przez Somalijszczyków. W tej koncepcji mieściło się przyłączenie do Somalii terytorium Ogadenu, zamieszkałego przez plemiona somalijskie, a przynależącego terytorialnie do Etiopii¹⁵. Po drugie, zmianie uległ regionalny układ sił. W Etiopii w 1974 r. obalono cesarza Hajle Sallasję, a w samym państwie zapanował kryzys, dodatkowo pogłębiony suszą i klęską głodu. W tej sytuacji odżyły nadzieje na uzyskanie przez

¹³ Od 2001 r. organizacja zmieniła nazwę na Unia Afrykańska.

¹⁴ B. Ziółkowski, *dz. cyt.*, s. 47.

¹⁵ Zob.: W. Lizak, *dz. cyt.*, s. 293-295.

Ogaden autonomii. Zostały one jednak szybko rozwiane przez nowego przywódcę Etiopii Mengistu Hajle Mariama. W Somalii również doszło do zmiany rządów. W wyniku zamachu stanu w 1969 r. władzę przejął M. Siad Barre, przekształcając Somalię w państwo socjalistyczne, przy wydatnej pomocy Związku Radzieckiego¹⁶. Po trzecie, w wyniku kryzysu państwa etiopskiego na terytorium Ogadenu ujawniły się grupy partyzantki somalijskiej, w postaci Frontu Wyzwolenia Somalii Zachodniej, wspieranego przez państwo macierzyste¹⁷.

Konflikt przebiegał w kilku etapach. W początkowej fazie wojny wojska somalijskie zajęły ok. 90% terytorium Ogadenu, ale sytuacja ta zaniepokoiła ZSRR, który obawiał się utraty wpływów w regionie, zwłaszcza po zmianie orientacji w polityce zagranicznej przez Egipt i Sudan¹⁸. Zbiegło się to w czasie z decyzją M. H. Mariama o zerwaniu współpracy wojskowej ze Stanami Zjednoczonymi, m.in. poprzez wypowiedzenie wspólnego porozumienia w zakresie obrony oraz żądaniem likwidacji ośrodków doradztwa wojskowego USA na terytorium Etiopii. Te decyzje w jednoznaczny sposób pokazały Moskwie gotowość Etiopii do zmian w polityce zagranicznej, co też ZSRR wykorzystał, zdając sobie sprawę ze znaczenia Etiopii w globalnej rozgrywce na linii Wschód – Zachód. W szerszej perspektywie ZSRR planował budowę (pod własnym nadzorem) systemu sojuszy państw socjalistycznych obejmujących Somalię, Etiopię i Jemen Południowy. W tym kontekście działania Somalii stały więc w sprzeczności z interesami ZSRR, któremu mimo podejmowanych prób mediacji, nie udało się zażegnać konfliktu. W konsekwencji ZSRR wsparł w konflikcie Etiopię oraz zerwał sojusz z Somalią, co z kolei ze strony somalijskiej spotkało się z wypowiedzeniem zawartego w 1974 r. przez Somalię i ZSRR *Traktatu o przyjaźni i współpracy*¹⁹.

W efekcie udzielonej przez ZSRR i Kubę pomocy w Etiopii znalazło się pod koniec grudnia 1977 r. ok. 17 tys. żołnierzy kubańskich oraz 800-1000 radzieckich wojskowych²⁰, którzy stanowili wyższą kadre dowódczą wojsk „internacjonalistycznych”. Ofensywa wojsk etiopsko – kubańsko – radzieckich, rozpoczęta na początku 1978 r. doprowadziła do wyparcia wojsk somalijskich z Ogadenu, a rząd Somalii ogłosił 9 marca 1978 r. wycofanie swych wojsk ze spornego terytorium²¹.

¹⁶ Tamże, s. 296-297; M. S. Barre zmieniał nazwę państwa na Demokratyczna Republika Somalii oraz szybko ogłosił politykę socjalizmu naukowego, realizowanego przy współpracy z ZSRR. Głównym celem jego rządów stała się nacjonalizacja sektora finansowego, środków transportu, służby zdrowia i usług edukacyjnych. Szerzej: B. Ziolkowski, *dż. cyt.*, s. 302. Zob. także: J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *Kryzys somalijski*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w Afryce*, red. J. Milewski, W. Lizak, Warszawa 2002, s. 238; E. Rediker, *The Ogaden: A Microcosm of global conflict*, „The Concord Review” Winter 2004, vol. 15, no. 2, s. 210.

¹⁷ W. Lizak, *dż. cyt.*, s. 297.

¹⁸ K. Kubiak, *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie. Informator 2007*, Warszawa 2007, s. 179-180; W. Lizak, *dż. cyt.*, s. 298-301.

¹⁹ W. Lizak, *dż. cyt.*, s. 302-305.

²⁰ Szerzej na temat zaangażowania ZSRR w Wojnę Ogadeńską zob.: K. Weiss, *The Soviet Involvement in The Ogaden War*, „Professional Paper” February 1980, *passim*, <http://www.cna.org/documents/5500026900.pdf> [7 grudnia 2007 r.].

²¹ W. Kubiak, *dż. cyt.*, s. 180. W. Lizak podaje w tej materii nieco odmienne dane liczbowe: 12 tys. żołnierzy wojsk kubańskich oraz 1,5 tys. doradców wojskowych z ZSRR i NRD. Zob.: W. Lizak, *dż. cyt.*, s. 306.

Dopiero dziesięć lat później obydwa państwa podpisały układ pokojowy, ale w warstwie faktycznej bojówki walczące o sporne terytorium działały nadal²².

W wyniku przegranej wojny Somalia straciła znaczną część, liczącej ok. 32 tys. żołnierzy armii²³. Działaniom zbrojnym towarzyszył *exodus* ludności cywilnej. W. Kubiak ocenia, że wycofującym się z Ogadenu wojskom somalijskim towarzyszyło ok. 1,5 mln uchodźców z tego terytorium, obawiających się działań odwetowych ze strony zwycięzców²⁴. W roku 1980 nadal przebywało w Somalii ok. 600 tys. Somalów ogadeńskich²⁵. W efekcie Wojny Ogadeńskiej Somalia zorientowała się na współpracę z USA, co rodziło pewnego rodzaju paradoks, ponieważ ciągle pozostawała państwem socjalistycznym. Obydwa państwa podpisały układ obronny, na mocy którego USA zyskały dostęp do strategicznego portu Barbera²⁶, wraz z możliwością instalacji w nim własnych urządzeń wojskowych²⁷. USA wsparły też ekonomicznie państwo somalijskie sumą 884 mln USD w latach 1977-1988²⁸.

Wojna domowa oraz interwencja ONZ

Przegrana w Wojnie Ogadeńskiej doprowadziła do zachwiania pozycji M. S. Barre. Na początku lat 80. zaczęły kształtować się w Somalii grupy zbrojne o charakterze antyrządowym, a w końcu lat 80. odżyły na nowo podziały klanowe. Barre wykorzystywał te podziały do umacniania swojej władzy, często stosując taktykę walki z klanami, które mogły zagrozić jego pozycji. Nieludzkie działania ze strony wojsk rządowych doprowadziły z jednej strony do wycofania poparcia ze strony USA dla somalijskiego rządu, a z drugiej do konsolidacji somalijskiej opozycji i obalenia rządów M. S. Barre w styczniu 1991 r.²⁹.

Zakończenie działań zbrojnych, związanych ze zmianą rządów, nie przyniosło Somalii stabilizacji. Wręcz przeciwnie; opozycja zjednoczona wcześniej przeciw rządóm Barre w Zjednoczonym Kongresie Somalijskim, po krótkim okresie rozpoczęła walki frakcyjne o władzę, a głównymi antagonistami stali się dawni jej liderzy: Ali Mahdi Mohamed oraz gen. Mohamed Farah Aidid. W wyniku toczonych walk słabe już wcześniej struktury państwa zostały zrujnowane, a jak pisze W. Stankiewicz, na terytorium Somalii „w praktyce rozpoczęła się *bellum omnia contra omnes*

²² I. Orłowska, *dz. cyt.*, s. 305.

²³ J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dz. cyt.*, s. 238.

²⁴ K. Kubiak, *dz. cyt.*, s. 180.

²⁵ *Dżibuti...*, s. 215.

²⁶ Przed załamaniem stosunków radziecko – somalijskich port był użytkowany przez wojska ZSRR.

²⁷ Zob.: I. Orłowska, *dz. cyt.*, s. 304.

²⁸ E. Rediker, *dz. cyt.*, s. 214.

²⁹ Zob.: J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dz. cyt.*, s. 238-239; K. Kubiak, *dz. cyt.*, s. 180; I. Orłowska, *dz. cyt.*, s. 306-308; B. Ziółkowski, *dz. cyt.*, s. 60; W. Stankiewicz, *Sytuacja wewnętrzna w Somalii po upadku rządu Mohameda Siada Barre i interwencji międzynarodowej w latach 1992-1994*, „Gdańskie Studia Międzynarodowe” 2003, nr 2, s. 65-66.

(wojna wszystkich przeciw wszystkim)³⁰. Terytorium państwa zostało podzielone przez lokalnych przywódców na strefy wpływów, a państwo znalazło się w stanie kompletnej anarchii³¹.

Kryzysowa sytuacja w Somalii, pogłębiona klęską głodu, spotkała się z odzewem ze strony ONZ³², próbującą podjąć próbę uregulowania konfliktu. Pierwsze działania podjęte przez ONZ doprowadziły do trzymiesięcznego zawieszenia broni, podpisanego 3 marca 1992 r. Środki te okazały się niewystarczające, bowiem Somalii w obliczu rozkradania pomocy humanitarnej i klęski głodu groziła katastrofa humanitarna³³. W efekcie 9 grudnia 1992 r., pod auspicjami ONZ i za zgodą Rady Bezpieczeństwa, rozpoczęła się w Somalii operacja *Przywrócić Nadzieję* (*Restore Hope*). Głównym celem operacji było zabezpieczenie dostaw pomocy humanitarnej dla ludności. W skład misji liczącej 36 tys. żołnierzy wchodziło przedstawicieli 21. państw, głównie Amerykanie (ok. 24 tys.), ale także Pakistańczycy, żołnierze z Malezji, Niemiec i Francji³⁴. Sama operacja miała być przeprowadzona w kilku etapach. Początkowo wojska sił międzynarodowych miały opanować punkty strategiczne w najważniejszych miastach Somalii, a w dalszej kolejności rozciągnąć swój nadzór nad całym terytorium kraju, w celu sprawnej dystrybucji żywności dla ludności cywilnej³⁵.

Od samego początku działania sił międzynarodowych napotykały trudności, a w konsekwencji wobec braku dalszych perspektyw zostały ostatecznie wycofane z Somalii w marcu 1995 r. Na ten stan rzeczy złożyło się kilka elementów. Po pierwsze, już miesiąc po rozpoczęciu operacji siły międzynarodowe zostały zredukowane o ponad jedną trzecią stanu osobowego, do 24 tys. żołnierzy³⁶. Po drugie, brak było w działaniach ONZ i USA spójnego planu działania³⁷. Nie podjęto kompleksowych kroków, mających na celu rozbrojenie grup zbrojnych. Zaniechanie tego kroku w pierwszej fazie operacji, doprowadziło w późniejszym okresie do licznych starć wojsk sił międzynarodowych z grupami zbrojnymi różnych klanów. Ponadto w planach rozwiązania konfliktu nie uwzględniano komponentów klanowego podziału społeczeństwa somalijskiego³⁸. Po trzecie, zwraca się również uwagę na zbyt duże zaangażowanie wojsk międzynarodowych - zwłaszcza

³⁰ W. Stankiewicz, *dż. cyt.*, s. 66-67.

³¹ Zob. szerzej na ten temat: G. Podeszwa, *Historia Somalii po upadku rządów Siada Barre*, [w:] *Róg Afryki – historia i współczesność*, red. J. Mantel-Niećko, M. Ząbek, Warszawa 1999, s. 309-315; J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dż. cyt.*, s. 239-242; B. Ziolkowski, *dż. cyt.*, s. 61; A. Sołoducha, *Somalia*, [w:] *Afrykański wygnaniec – tożsamość a prawa człowieka*, red. J. Mantel-Niećko, Warszawa 1999, s. 197-203. Wielu autorów podkreśla, że jedyną rzeczą jakiej wówczas w Somalii nie brakowało była broń. Zob.: J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dż. cyt.*, s. 242; G. Podeszwa, *dż. cyt.*, s. 315; M. Krukowski, *Kraina kałasznikowa*, „Nowe Państwo” 2002, nr 3, s. 36-38.

³² 23 stycznia 1992 r. Rada Bezpieczeństwa przyjęła rezolucję nr 733 nakładającą embargo na dostawy broni do Somalii.

³³ Zob.: J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dż. cyt.*, s. 242-244.

³⁴ Zob.: W. Stankiewicz, *dż. cyt.*, s. 70; G. Podeszwa, *dż. cyt.*, s. 315; J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dż. cyt.*, s. 244.

³⁵ Zob.: W. Stankiewicz, *dż. cyt.*, s. 70.

³⁶ Tamże, s. 70.

³⁷ J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dż. cyt.*, s. 244-245.

³⁸ Szerzej na temat roli współpracy z partnerami lokalnymi w rozwiązywaniu konfliktów patrz: T. Gizelis, K. Kosek, *Why Humanitarian Interventions Succeed or Fail. The Role of Local Participation*, „Cooperation and Conflict” 2005, vol. 40, no. 4, s. 363-381.

Amerykanów, w wojnę somalijską jako strona konfliktu oraz braki w zakresie koordynacji dowodzenia siłami międzynarodowymi³⁹.

Interwencja międzynarodowa nie przerwała więc stanu wojny domowej, kontynuowanej do dnia dzisiejszego, ale już z mniejszym natężeniem niż na początku lat 90. Większość klanów zajęła się konsolidacją władzy na podległych im terytoriach, a zmianie uległa także logika konfliktów: z międzyklanowych na wewnątrzklanowe. Na znaczeniu zyskały także ugrupowania fundamentalistów islamskich, w postaci Unii Trybunałów Islamskich (Union of Islamic Courts - UIC), w szczególności w centrum i na południu kraju⁴⁰.

Polityczne skutki konfliktów

Podstawowym skutkiem konfliktów i wieloletniej wojny domowej był proces kolapsacji państwa somalijskiego, aż do całkowitego zaniku jego struktur. Somalia przez wielu ekspertów zaliczana jest do kategorii tzw. państw całkowicie upadłych (*collapsed states*), charakteryzujących się brakiem możliwości realizacji swych funkcji władczych, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym⁴¹. Państwo somalijskie od kilku lat niezmiennie plasowane jest w ścisłej czołówce *Indeksu Państw Upadłych (Failed States Index)*⁴², przedstawianego corocznie od 2005 r. przez amerykański ośrodek ekspercki The Fund for Peace. Odpowiednio w kolejnych latach Somalia klasyfikowana była: w 2005 r. na miejscu 5, w 2006 r. na 7, w 2007 r. na 3, a w 2009 r. na miejscu pierwszym⁴³.

Efektom wojny domowej lat 90. jest działalność różnych grup zbrojnych o charakterze pozapaństwowym (Non-State Armed Groups – NSAG) oraz tzw. „panów wojny”⁴⁴. Według autorów *The Military Balance 2007*⁴⁵ w roku 2006 na terytorium Somalii działało 10 głównych NSAG. Dane w tej materii obrazuje tabela 1.

³⁹ Zob.: B. Ziółkowski, *dz. cyt.*, s. 61-62.

⁴⁰ J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dz. cyt.*, s. 247-248.

⁴¹ Szerzej na temat państw upadłych patrz: S. Bieleń, *Państwa upadłe*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych. Bilans i perspektywy*, red. J. Symonides, Warszawa 2006, s. 622-639; R. Rotberg (ed.), *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*, The World Peace Foundation 2003, *passim*.

⁴² *Indeks Państw Upadłych* obliczany jest na podstawie 12 wskaźników zorganizowanych w 3 grupy. Im więcej punktów dane państwo uzyska, tym wyższy stopień rozkładu jego struktur państwowych.

⁴³ Zob. wartość *Indeksu* w poszczególnych latach: strona internetowa The Fund for Peace, http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=323 [21 marca 2010 r.].

⁴⁴ Ang. *warlords*. Szerzej na temat roli i działalności aktorów niepaństwowych w Somalii patrz: S. Hansen, *Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia*, „The Journal of Conflict Studies” Fall 2003, s. 57-78.

⁴⁵ *The Military Balance 2007*, London 2007, s. 433.

Tabela 1. Główne grupy zbrojne w Somalii w 2006 r.

Nazwa NSAG	Data powstania	Liczebność	Obecny status	Obszary aktywności
Union of Islamic Courts (UIC)	1991	b.d.	aktywna	Somalia, Liban
Islamic Union (AIAI)	1992	2 tys.	aktywna	Etiopia, Kenia, Somalia
Rahanweyn Resistance Army (RRA)	1996	b.d.	aktywna	pol. Somalia
Somali Democratic Movement (SDM)	1992	b.d.	aktywna	pol. Somalia
Somali National Alliance (SNA)/United Somali Congress (USC)	1989	b.d.	aktywna	Mogadiszu
Somali National Front (SNF)	1991	2-3 tys.	aktywna	Somalia
Somali National Movement (SPM)	1982	pon. 5 tys.	aktywna	pln. Somalia
Somali Patriotic Movement (SPM)	1989	2-3 tys.	aktywna	Somalia
Somali Salvation Democratic Front (SSDF)	1978	3 tys.	aktywna	pln-wsch. Somalia
United Somali Congress Ali Mahdi Faction	lata 90.	10 tys.	aktywna	pln. Somalia

Źródło: *The Military Balance...*, s. 433.

Terytorialny zakres oraz główne cele działalności wyżej przedstawionych grup zbrojnych zasadniczo różnią się od siebie. Większość z nich prowadzi działania tylko na określonej części terytorium Somalii, przy czym UIC⁴⁶ jest wspierane przez Erytreę oraz współpracuje z libańskim Hezbollahem. Celem UIC jest ustanowienie państwa islamskiego w Somalii. Ten sam cel przyświeca AIAI, ale organizacja łączy to z próbami wprowadzenia tej formy państwa także w Etiopii. SDM i RRA kooperują ze sobą w celu przyznania większej autonomii terytorium północno-wschodniej Somalii. SNM oraz SSDF prowadzą działania mające na celu uznanie niepodległości określonych części państwa somalijskiego, odpowiednio Somalilandu i Puntlandu⁴⁷. Cechą charakterystyczną grup zbrojnych w Somalii jest w większości klanowy ich charakter, a tym samym brak reprezentowania interesów państwa jako całości.

Działalność wyżej wymienionych grup oraz spadek po konfliktach powoduje, iż obecnie państwo somalijskie podzielone jest na kilka stref wpływów⁴⁸. Na północy swoją niepodległość ogłosił w maju 1991 r. Somaliland, gdzie panuje względnie stabilna sytuacja⁴⁹. W 2001 r. władze Somalilandu zorganizowały referendum, w którym przyjęto konstytucję oraz potwierdzono niepodległość tej jednostki geopolitycznej⁵⁰. Korzystając z przykładu Somalilandu przywódcy plemion zamieszkujących północny-wschód państwa ogłosili powstanie niepodległego Puntlandu,

⁴⁶ Szerzej na temat struktury przywództwa UIC patrz: T. Dagne, *Somalia: Current Conditions and Prospects for a Lasting Peace*, CSR Report for Congress, March 12, 2007, s. 7-9.

⁴⁷ Tamże, s. 433.

⁴⁸ Zob. szerzej na ten temat: K. Kubiak, *dz. cyt.*, s. 180-181.

⁴⁹ Zob.: G. Podeszwa, *dz. cyt.*, s. 317-322.

⁵⁰ Władze Somalilandu bezskutecznie od 1991 r. prowadzą działania na rzecz uznania tego terytorium przez społeczność międzynarodową za państwo. Zob.: D. Shin, *Somaliland: A little country that could*, „Africa Notes” November 2002, no.9.

dążąc jednocześnie do oderwania wschodniej części Somalilandu⁵¹. Z kolei na pograniczu somalijsko-etiopskim plemiona górskie proklamowały federację Hiralandu. Na południu państwa, pogranicze somalijsko-kenijskie kontrolowane jest przez organizacje fundamentalistów islamskich, powiązane z Al-Kaidą, natomiast stolica państwa – Mogadyszu, jest obiektem rywalizacji różnych frakcji klanowych. Sytuacja dodatkowo komplikowana jest przez realizowane na terytorium Somalii interesy państw sąsiednich. Etiopia obawia się zjednoczonej Somalii, a w szczególności somalijskiego poparcia dla ruchów separatystycznych działających w regionach Ogaden i Oromo. W tym kontekście państwo etiopskie przeprowadzało kilkakrotnie w przeszłości interwencje zbrojne w Somalii. Z kolei Egipt próbując zdobyć wpływy w Somalii, stara się przeciwdziałać planom Etiopii w zakresie zagospodarowania wód Nilu⁵².

Somalia stała się także obiektem zainteresowania organizacji terrorystycznych. Zdaniem K. Menkhausa wynika to z kilku czynników⁵³. Po pierwsze, sytuacja wewnętrzna w państwie, a w szczególności brak systemu norm prawnych, stwarza szerokie pole działalności terrorystom. Po drugie, Somalia położona jest w strategicznym punkcie Afryki⁵⁴, posiada długą linię brzegową, natomiast granice lądowe nie są strzeżone. Państwo to pełni także rolę obszaru tranzytowego osób i zasobów materialnych do państw sąsiednich. Po trzecie, największa w Somalii grupa fundamentalistów islamskich – AIAI, przejawia wysoki poziom aktywności⁵⁵. Po czwarte, niski poziom poczucia bezpieczeństwa zredukował w latach 90. działalność służb wywiadowczych państw spoza regionu w Somalii.

Ponadto zwrócić należy uwagę na szerzące się w ostatnich latach u wybrzeży Somalii zjawisko piractwa morskiego. W samym tylko 2008 r. w Rogu Afryki doszło do 135. ataków pirackich, skutkujących w uprowadzeniu 44. statków i ponad 600. członków ich załóg⁵⁶. Proceder ten spotkał się ze zdecydowaną reakcją społeczności międzynarodowej, ale pomimo podejmowanych w tym obszarze działań, do dnia dzisiejszego nie został całkowicie wyeliminowany.

Społeczne skutki konfliktów

Głównym, negatywnym efektem wieloletniej wojny domowej oraz konfliktów zbrojnych z państwami sąsiednimi są ogromne cierpienia ludności cywilnej. W latach 1988-1996 pół miliona Somalijczyków straciło życie, natomiast po obaleniu rządów M. S. Barre ok. 800 tys. osób zostało

⁵¹ Szerzej na temat działań mających na celu odbudowę terytorium Somalilandu i Puntlandu patrz: A. Farah, *African Conflicts, Their Management, Resolution and Post Conflict Reconstruction*, Addis Ababa 2002, s. 4-9.

⁵² Zob.: K. Kubiak, *dz. cyt.*, s. 180-181.

⁵³ K. Menkhaus, *Terrorism in Somalia. Threat Assessment and Policy Options*, [w:] *Special Report - Terrorism in the Horn of Africa*, United States Institute of Peace, Washington 2004, s. 9.

⁵⁴ Bliskość komunikacyjna z Półwyspem Arabskim, państwami Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej.

⁵⁵ Jest podejrzewana o przeprowadzenie we współpracy z Al-Kaidą szeregu zamachów terrorystycznych w Etiopii, Tanzanii i Kenii.

⁵⁶ *Piracy in waters off the coast of Somalia*, strona internetowa Międzynarodowej Organizacji Morskiej, http://www.imo.org/TCD/mainframe.asp?topic_id=1178 [21 marca 2010 r.].

zmuszonych do opuszczenia państwa, z czego w 1996 r. 125 tys. przebywało w Kenii, 275 tys. w Etiopii, 21 tys. w Dżibuti, a kolejne 2 mln padło ofiarą przesiedleń wewnątrz państwa⁵⁷. Exodus związany z przemieszczaniem ludności objął wówczas prawie 50% ogółu populacji Somalii. Obóz dla uchodźców somalijskich w Hartiszejk w Etiopii uznawany jest za największy tego typu podmiot na świecie. Na początku lat 90. zamieszkiwała go jedna trzecia spośród 600 tys. uchodźców somalijskich w Etiopii⁵⁸.

Z kolei eksperci Banku Światowego szacują, iż przed rokiem 1991 w trzech największych konfliktach zbrojnych w których uczestniczyła Somalia, zginęło ponad 85 tys. osób, natomiast w wojnie domowej z lat 1991-1992 ok. 250 tys. osób⁵⁹. Obecnie sytuacja uchodźców somalijskich nie uległa zasadniczej zmianie. Według danych UNHCR na początku 2007 r. ok. 450 tys. Somalijczyków przebywało poza granicami swojej ojczyzny⁶⁰. Z tej liczby 315 tys. osób przebywa w państwach sąsiednich: w Kenii 194 tys., w Etiopii 16,4 tys., w Dżibuti 9 tys., a w Jemenie 95 tys. osób. Szacuje się, iż kolejne 400 tys. przebywając na terytorium Somalii obawia się powrotu do swoich rodzinnych stron⁶¹.

Sytuacja bytowa tych osób nie zawsze jest efektem zaistniałych konfliktów, ale także klęsk żywiołowych⁶² oraz klęski głodu w latach 90. Zdaniem ekspertów Banku Światowego sytuacja ta po obaleniu rządów M. S. Barre była wzmocniana kilkoma negatywnymi tendencjami. Po pierwsze, państwo somalijskie stało się opresyjne, a część przywódców politycznych używało jego mechanizmów do walki ze swoimi oponentami oraz do monopolizacji posiadania zasobów naturalnych w państwie, a sam fakt rywalizacji międzyklanowej był prowadzony poprzez pryzmat gry o sumie zerowej. Po drugie, wraz z upadkiem zimnej wojny zmniejszeniu uległa wielkość zagranicznej pomocy dla Somalii, także w odpowiedzi na toczony już wówczas konflikt międzyklanowe⁶³.

Czynniki wymienione powyżej powodują, iż ludność Somalii zmuszona jest do bytowania w warunkach urągających ludzkiej egzystencji, a samo państwo z powodu braku rzetelnych danych nie jest klasyfikowane w wielu międzynarodowych rankingach⁶⁴. Uniemożliwia to częściowo właściwe

⁵⁷ A. Soloducha, *dz. cyt.*, s. 202 i 211.

⁵⁸ Pod koniec lat 90 w Etiopii funkcjonowało 10 obozów dla uchodźców z Somalii. Szerzej: J. Kosakowska, *Uchodźcy w Rogu Afryki* [w:] *Afrykański wygnaniec – tożsamość a prawa człowieka*, red. J. Mantel-Niećko, Warszawa 1999, s. 102-103.

⁵⁹ *Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics*, The World Bank, Washington 2005, s. 8-11.

⁶⁰ Szerzej na ten temat zob.: *Somalia Situation - Supplementary Appeal Protection and Assistance to Somali IDPs and Refugees in Somalia, Kenya, Ethiopia, Yemen and Djibouti. 2007 - 2008*, UNHCR, s. 2.

⁶¹ Tzw. Internally Displaced Persons (IDPs)

⁶² Przykładowo w 2004 r. północne wybrzeża Somalii zostały dotknięte przez tsunami. Szacuje się, iż żywioł ten dotknął bezpośrednio 54 tys. osób, z czego ponad 150 straciło życie. Zob.: *World Bank response to the tsunami disaster*, The World Bank, Washington 2005, s. 8.

⁶³ *Conflict in Somalia...*, s. 10.

⁶⁴ Przykładem niech będzie tu brak sklasyfikowania Somalii od 2001 r. w *Indeksie Rozwoju Ludzkiego (Human Development Index)*, przedstawianym corocznie od 1990 r. przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (United Nations Development Programme) w raportach z serii: *Human Development Report*.

przedstawienie sytuacji społecznej w Somalii na tle porównawczym innych państw, w oparciu o tą samą metodologię badań.

Tabela 2. Podstawowe wskaźniki społeczne w Somalii w latach 1987-2007.

Wskaźnik	Lata pomiaru		
	1987-1990 r.	2002 r.	2007 r.
Liczebność populacji	7,5 mln	6,8 mln	9,12 mln
% ludności o dochodzie mniej niż 1 \$ dziennie	24%	43,2%	b.d.
Wskaźnik alfabetyzacji	29%	19,2%	37,8%*
% ludności z dostępem do czystej wody pitnej	28%	20,5%	b.d.
% ludności z dostępem do co najmniej jednego ośrodka świadczeń medycznych	28%	54,8%	b.d.
% ludności z dostępem do urządzeń sanitarnych	18%	49,8%	b.d.
% liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych	b.d.	16,9%	b.d.
Oczekiwana długość życia	b.d.	47 lat*	b.d.

* dane za 2001 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *The World Factbook...*; *Socio-Economic Survey 2002 Somalia, Report No. 1, Somalia Watching Brief, The World Bank and United Nations Development Programme, Washington – New York 2003*, s. xii-xiii; *Human Development Report 2001 – Somalia, United Nations Development Programme, New York 2001*, s. 49.

Część danych przedstawionych w tabeli 2. ma jedynie szacunkowy charakter. W zakresie wielkości populacji ostatni spis ludności przeprowadzony został w Somalii w 1975 r. UNDP oszacował w 2003 r. liczebność populacji Somalii na 6,8 mln ludności, z czego populacja Somalilandu została oszacowana na 3 mln ludności, Puntlandu na ok. 1,5 mln, natomiast części centralnej i południowej państwa na 5 mln ludności⁶⁵.

Należy zgodzić się z P. Leesonem, który zwraca uwagę na fakt, iż wiele osób postrzega Somalię tylko poprzez pryzmat anarchii i chaosu, charakterystycznych dla lat 90., nie zważając przy tym na niewielki – ale jednak – postęp w niektórych dziedzinach życia. Autor ten podkreśla, że w wielkościach bezwzględnych wskaźniki dobrobytu pozostają dla Somalii na niskim poziomie, ale w porównaniu do okresu, gdy w państwie tym funkcjonował rząd część z nich uległa poprawie, co widać w tabeli 2. Sytuacja taka jest właściwa dla wskaźników dotyczących alfabetyzacji, wskaźników z zakresu świadczeń opieki zdrowotnej i sytuacji sanitarnej, z zakresu śmiertelności niemowląt oraz rozwoju wolności obywatelskich⁶⁶. Jednakże na tle porównawczym państw sąsiednich Somalia w 2001 r. klasyfikowana była na ostatnim miejscu w *Indeksie Rozwoju Ludzkiego (Human Development Index)*⁶⁷, a w skali ogólnoświatowej sklasyfikowana została na 161 miejscu, wyprzedzając jedynie Niger i Sierra Leone⁶⁸.

⁶⁵ *Conflict in Somalia...*, s. 8.

⁶⁶ Zob. P. Leeson, *Better Off Stateless: Somalia Before and After Government Collapse*, s. 2, http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf [21 marca 2010 r.].

⁶⁷ Jedynie we wskaźnikach dotyczących przewidywanej długości życia i GDP na osobę Somalia posiadała lepsze rezultaty w porównaniu do niektórych państw sąsiedzkich.

⁶⁸ Zob. szerzej na ten temat: *Human Development Report...*, s. 49.

Wobec braku jakichkolwiek podstaw ochrony prawnej ludności cechą charakterystyczną życia codziennego w Somalii są morderstwa na tle politycznym, porwania, samowolne aresztowania ludności, stosowanie tortur i innych form poniżającego traktowania i karania⁶⁹. Wprowadzone w 1975 r. prawo rodzinne, które formalnie miało na celu poprawę statusu kobiet, faktycznie nie było realizowane, wobec sprzeciwu różnych grup społecznych. Na początku lat 90. - pomimo obowiązku ukończenia szkoły podstawowej - 96% kobiet w Somalii było analfabatkami. Minimalizacji uległ także wpływ kobiet na życie polityczne⁷⁰.

Gospodarcze skutki konfliktów

Kilkunastoletni stan anarchii w państwie nie pozostał bez wpływu na somalijską gospodarkę, umacniając skostniałe struktury gospodarowania, opierające się nadal w większości na rolnictwie. Jeszcze przed wojną domową z lat 90. dostarczało ono 65% dochodu narodowego, a sektor rolniczy w 95% dostarczał dóbr do eksportu⁷¹. W roku 2007 było to odpowiednio 40% i 65%⁷². Należy zwrócić uwagę, że sytuacja determinowana jest tu także poprzez niekorzystne warunki klimatyczne na większości terytorium państwa, co powoduje, że pasterstwo pozostaje najbardziej odpowiednią formą gospodarowania w rolnictwie⁷³.

Cechą charakterystyczną gospodarki somalijskiej jest duże znaczenie przekazów pieniężnych od diaspory somalijskiej z zagranicy. Według danych UNDP w roku 2001 przekazy te stanowiły ok. 22% dochodów gospodarstw domowych, a ich łączna wartość roczna została oszacowana na 280-500 mln USD⁷⁴. Funkcjonowaniu gospodarki towarzyszy duże rozwarstwienie społeczne w zakresie dochodów. Według danych UNDP i Banku Światowego w 2002 r. do 30% najbiedniejszej części społeczeństwa trafiło tylko 7,8% dochodu narodowego, podczas gdy do najbogatszej części trafiło 35,6% dochodu narodowego. Należy zwrócić również uwagę na fakt, iż według tych samych źródeł 43,2% (ok. 3 mln) ludności Somalii żyło w skrajnej biedzie, przeznaczając mniej niż 1 USD na utrzymanie jednej osoby dziennie⁷⁵. Podkreślić jednak należy, że sytuacja gospodarcza w państwie nie jest kształtowana w jednakowy sposób na całym terytorium. W zakresie rozwoju gospodarczego przewagę posiada północna część państwa, gdzie wyższy poziom bezpieczeństwa stwarza dogodniejsze podstawy dla rozwoju gospodarczego.

⁶⁹ Szerzej na temat praw człowieka w Somalii patrz: A. Soloducha, *dz. cyt.*, s. 203-223; K. Menkhaus, *Warlords...*, *passim*; *Human Development Report...*, s. 160-192; *Somalia Country Report*, April 2004, Home Office, United Kingdom, roz. 6.

⁷⁰ W 1984 r. kobiety zajmowały 25 ze 177 miejsc w parlamencie, ale już pod koniec 1987 r. wszystkie miejsca obsadzone były przez mężczyzn, natomiast w roku 1990 udział kobiet w parlamencie wyniósł ok. 4%. Zob.: A. Soloducha, *dz. cyt.*, s. 215.

⁷¹ *Human Development Report...*, s. 96.

⁷² *The World Factbook...*

⁷³ Szerzej: *Human Development Report...*, s. 97-99.

⁷⁴ Tamże, s. 104-106; Dane brytyjskiego Home Office mówią w tej materii o kwotach rzędu 1 mld \$ rocznie. Zob.: *Somalia Country...*, roz. 3, pkt 3.4.

⁷⁵ Zob. *Socio-Economic Survey...*, s. 24.

Tabela 3. Podstawowe wskaźniki gospodarcze w Somalii w latach 1987-2007.

Wskaźnik	Lata pomiaru		
	1987-1990 r.	2002 r.	2009 r.
Stopa bezrobocia w %	b.d.	47,4%	b.d.
Dochód na 1 osobę w USD	b.d.	226	600
Liczba odbiorników radiowych na 1 tys. osób	4	98,5	b.d.
Liczba aparatów telefonicznych na 1 tys. osób	1,92	14,9	b.d.
% liczba zatrudnionych dzieci w wieku 5-14 lat	b.d.	23,45%*	b.d.
Liczba gospodarstw domowych w tys.	b.d.	1174,3	b.d.

* 8,95% liczby dzieci w wieku 5-9 lat.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *The World Factbook...*; *Socio-Economic Survey...*, *passim*; *Human Development Report...*, *passim*.

Trudno do końca ocenić, czy sam stan anarchii jest jedynym czynnikiem zacofania gospodarczego państwa⁷⁶. W tej materii P. Leeson dochodzi do konkluzji, że dla rozwoju Somalii korzystniejszy jest stan anarchii, niż okres kiedy w państwie funkcjonował rząd. Stwierdzenie to opiera na analizie 18. najważniejszych czynników decydujących o postępie procesów rozwojowych, jakich doświadczyła Somalia przed i w czasie wojny domowej. Spośród 18 zanalizowanych czynników 14 uległo poprawie, 2 uległo pogorszeniu, jeden pozostał bez zmian, w przypadku jednego autor nie określił statusu poprawy lub spadku⁷⁷. Można w tym kontekście rozpatryć hipotetyczną sytuację braku anarchii w Somalii od początku lat 90. i wzrostu wskaźników, jaki wówczas miałby miejsce (lub przeciwnie), ale sytuacji nie zmienia fakt, że w głównych wskaźnikach rozwojowych, mimo braku rządu, Somalia wyprzedziła swoich sąsiadów⁷⁸.

Podsumowanie

Upadek państwowości w Somalii spotkał się w minionej dekadzie z licznymi działaniami mającymi na celu przywrócenie pokoju i stabilizacji w tym państwie. Wysiłki te, podejmowane najczęściej przez państwa sąsiednie przy wsparciu ONZ, w większości nie przyniosły pozytywnych rezultatów. Do końca 2009 r. odbyło się kilkanaście różnych konferencji pokojowych w tym zakresie. Spośród nich na uwagę zasługuje konferencja, która odbyła się pomiędzy majem a sierpniem 2000 r. w Arcie w Dżibuti. Zgromadziła ona 820 delegatów, reprezentujących interesy poszczególnych klanów somalijskich. Efektem konferencji była Tymczasowa Karta Narodowa, przewidująca autonomiczność 18 regionów i tworząca podstawy trójpodziału władzy oraz praw obywatelskich.

⁷⁶ Ekspertki rozpatrują ten problem przez pryzmat szerszego zjawiska określanego mianem *complex political emergency*, któremu towarzyszą nie tylko konflikty, ale także słabość instytucji rządowych, brak usług socjalnych ze strony państwa, erozja prawa własności, brak środków do życia oraz przymusowe przesiedlenia ludności, które to czynniki powodują spadek wskaźników rozwoju ludzkiego. W tym kontekście konflikty postrzegane są nie jako przeszkoda w rozwoju, ale jako wyraz kryzysu procesów rozwojowych. Zob.: *Human Development Report...*, s. 46-47.

⁷⁷ Zob.: P. Leeson, *dz. cyt.*, s. 11-15.

⁷⁸ Tamże, s. 15-16. Zob. także: C. Coyne, *Reconstructing Weak and Failed States: Foreign Intervention and the Nirvana Fallacy*, „Foreign Policy Analysis” 2006, no. 2, s. 350-355.

Porozumienie to nie doczekało się jednak realizacji⁷⁹. Podobne fiasko poniosła także kolejna – 14 już z kolei - konferencja pokojowa, zorganizowana w 2002 r. przez władze kenijskie oraz Międzynarodowe Forum ds. Rozwoju (Intergovernmental Authority on Development – IGAD). W 2004 r. udało się powołać do życia rząd tymczasowy (Transitional Federal Government – TFG), ale do dnia dzisiejszego nie sprawuje on faktycznego władztwa terytorialnego w Somalii⁸⁰.

Proces pojednania narodowego w Somalii nadal wydaje się celem odległym. Sytuacja ta jest funkcją kilku czynników. Wzmocnione przez wojnę domową głębokie podziały klanowe, uniemożliwiają wypracowanie w samym społeczeństwie somalijskim właściwego *modus vivendi* w zakresie przyszłości państwa, jego struktury i funkcjonowania. Wydaje się, że proces odbudowy państwa nie będzie możliwy bez aktywnego zaangażowania się w te działania społeczności międzynarodowej. Udział ten nie może jednak powielać dotychczasowych założeń, często nie uwzględniających wagi somalijskiej tradycji oraz uwarunkowań cywilizacyjnych w regionie. Duża rola w tej materii przypada państwom sąsiednim, aczkolwiek ich działania wielokrotnie stały ze sobą w sprzeczności i niosły nie do końca jasne intencje.

* * *

Arkadiusz Toś – słuchacz w Krajowej Szkole Administracji Publicznej w Warszawie. Absolwent Wydziału Politologii UMCS w Lublinie (stosunki międzynarodowe), Lubelskiej Akademii Unii Europejskiej (2006-2007) oraz Akademii Młodych Dyplomatów (2007-2008). Jesienią 2008 r. odbył miesięczny staż w Parlamencie Europejskim (Biuro Prof. Zbigniewa Zaleskiego, Posła do Parlamentu Europejskiego). Jako ekspert zewnętrzny uczestniczył w pracach Narodowego Programu Foresight "Polska 2020". Od 2007 r. uczestniczy społecznie w pracach stowarzyszenia Forum Młodych Dyplomatów.

Tezy przedstawiane w „Biuletynie OPINIE” Fundacji *Amicus Europae* nie zawsze odzwierciedlają jej oficjalne stanowisko.

⁷⁹ Zob.: A. Farah, *dz. cyt.*, s. 13-21; J. Zajączkowski, K. Zajączkowski, *dz. cyt.*, s. 255-258.

⁸⁰ TFG został powołany w listopadzie 2004 r. na mocy *Tymczasowej Karty Federalnej (Transitional Federal Charter of the Somali Republic)*, przyjętej w lutym 2004 r. w Nairobi w Kenii. TFG zastąpił poprzedni rząd tymczasowy (Transitional National Government - TNG), powołany na mocy porozumień z Arty.

Nadrzędną misją Fundacji AMICUS EUROPÆE jest popieranie integracji europejskiej, a także wspieranie procesów dialogu i pojednania, mających na celu rozwiązanie politycznych i regionalnych konfliktów w Europie.

Do najważniejszych celów Fundacji należą:

- Wspieranie wysiłków na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, państwa prawa i umocnienia wartości demokratycznych;
- Propagowanie dorobku politycznego i konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej;
- Propagowanie idei wspólnej Europy i upowszechnianie wiedzy o Unii Europejskiej;
- Rozwój Nowej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy i Białorusi;
- Wsparcie dla krajów aspirujących do członkostwa w organizacjach europejskich i euroatlantyckich;
- Promowanie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego i rozwoju gospodarki światowej;
- Integracja mniejszości narodowych i religijnych w społeczności lokalne;
- Propagowanie wiedzy na temat wielonarodowej i kulturowej różnorodności oraz historii naszego kraju i regionu;
- Popularyzowanie idei olimpijskiej i sportu.

FUNDACJA AMICUS EUROPÆE

Al. Przyjaciół 8/5, 00-565 Warszawa,
Tel. +48 22 848 73 85, fax +48 22 629 48 16
www.kwasniewskialeksander.pl
e-mail: fundacja@fae.pl